

Universitetsforskere vil ha eget forskningsråd

Det er duket for strid om rådsstrukturen i Forsknings-Norge. Sterke krefter i det biomedisinske forskningsmiljøet ønsker å splitte opp Forskningsrådet.

Evalueringen av Norges forskningsråd som en utenlandsk analysegruppe har gjennomført (1, 2), konkluderer med at dagens ettrådskonstruksjon er hensiktsmessig og bør bestå.

Ensidig evaluering

En av dem som sterkest kritiserer ettrådsstrukturen er biologiprofessor Kristian Gundersen ved Universitetet i Oslo. Han er skuffet over at evalueringsrapporten ikke drøfter alternativer til dagens rådsstruktur.

– Evalueringsgruppen bygger ensidig på et produksjonsorientert innovasjonsperspektiv, uten å drøfte hvordan grunnforskningen i Norge kan styrkes. Det er kritikkverdig at en omfattende evaluering tilsidesetter en diskusjon om premissene for vitenskapelig kvalitet og om rammebetingelsene for den frie forskningen som foregår ved universitetene. – Hva er galt?

– Forskningsrådets prioriteringer blir bestemt ut fra kortsiktig nytteøkonomiske, industrielle eller politiske hensyn, mens kvalitetskontrollen ofte blir for dårlig. I praksis fører det til at Forskningsrådet blir politisk og byråkratisk overstyrt. Universitetenes og grunnforskernes interesser kommer helt i bakgrunnen når forskningsmidlene skal fordeles. I realiteten er det slik at dersom du som forsker faller utenfor rådets tildelingssystem, finnes det nesten ikke andre offentlige finansieringskilder. Ettrådsstrukturen er derfor svært sårbar, sier Gundersen.

I fjor ledet han en arbeidsgruppe som vurderte universitetsforskningens kår (3), og som viste at Norge bruker en mindre prosentandel av sin FoU-innsats på grunnforskning enn andre OECD-land, med unntak av Irland. Andelen har gått ned fra 23 % av FoU i 1970 til 15 % i 1997, fremgår det av rapporten, som påpeker at den lave grunnforskningsandelen er spesielt bekymringsfull i Norge fordi den totale innsatsen til forskning og utdanning (FoU) er så liten.

Vil ha tre råd

Gundersen tar til orde for å utvikle en forskningskultur som borger for vitenskapelig kvalitet, basert på et kompetitivt peer review-system, der forskerne selv rangerer prosjektene og legger føringer for hvordan forskningsmidlene skal fordeles. Et slikt system må dessuten basere seg på internasjonale ekspertråd.

– Peer review-systemet er systematisk gjennomført i USA og Europa. Det forutsetter en rådsstruktur som er mer fragmentert enn den norske, slik at ulike interesser og perspektiver blir ivarettatt, sier han.

Løsningen, mener han, er å dele opp Forskningsrådet i tre råd, analogt med den svenske modellen: ett råd for grunnforskning, ett for innovasjonsforskning og ett for planlegging. Videre ønsker han en uavhengig administrering av forskningsfondet, og et uavhengig organ for å evaluere norsk forskningspolitikk.

– En slik oppsplitting vil sikre en mer strategisk og fleksibel forskningsinnsats, mener Kristian Gundersen.

Ledet av statsministeren?

Han får full støtte for sitt syn fra medisinsprofessor og tidligere rektor ved Universitetet i Oslo, Kaare Norum, som også går inn for å ha tre forskningsråd i stedet for ett. I en aviskronikk fremholder Norum at Forskningsrådets konstruksjon er uhensiktsmessig, og han viser til at grunnforskningens kår er blitt dårligere uten at rådet har klart å bøte på dette (3).

«Forskningspolitikken i Norge burde styres av et overordnet forskningspolitisk råd ledet av statsministeren, slik som i Finland. I dette rådet burde også fremragende forskere være representert, slik at det kan bli en direkte kontakt mellom de toneangivende i forskningssamfunnet og ledende politikere. I dag blir dette forholdet, etter min mening, filtrert av folk i administrasjon og byråkrati. En overordnet budsjetttramme for forskning bør vedtas før de enkelte departementers budsjett, slik at forskning ikke blir tilfeldig saldert bort,» skriver Kaare Norum.

Fortsatt ett råd

Direktør Christian Hambro i Forskningsrådet mener et organisatorisk skille mellom grunnforskning og anvendt forskning ikke er fruktbart.

– Et skille er uforenlig med realitetene i norsk forskning. Forskningen foregår på tvers av faggrenser og departementsinndelinger. Å ha flere forskningsråd vil stenge for helhetstenkingen og bremse innovasjons- og næringsutviklingen. En langsiktig forskningspolitikk forutsetter at ulike hensyn veies mot hverandre og konflikter blir løst. Ett samlet forskningsråd er det beste virkemidlet for å få dette til.

– Hva er din kommentar til at evalueringsrapporten i liten grad drøfter alternativer til dagens ettrådsstruktur?

Kristian Gundersen

– Rapporten peker på at forskningen er organisert annerledes i andre land, men den konkluderer med at et annet system vil være uhensiktsmessig i Norge. Samtidig er det klart at Forskningsrådet må videreutvikles. Vi trenger bedre prosesser for tildeling og tilbagemelding til forskerne, og vi trenger en arena for å skape en strategisk og offensiv forskningspolitikk. Noe av utfordringen ligger hos Forskningsrådet selv, men evalueringen fremhever at rammebetingelsene har vært det største hinderet for å komme videre, sier Christian Hambro.

Han fremholder at lave budsjetter i stor grad har gjort det vanskelig for Forskningsrådet å gjøre jobben sin. I tillegg peker evalueringen på at departementene opptre lite koordinert i forskningsspørsmål, og at bevilgningene til dels blir øremerket på en måte som begrenser Forskningsrådets handlingsrom.

– Hvordan skal grunnforskningen få bedre kår?

– Vi trenger en langsiktig forskningspolitikk som innebærer flerårig planlegging, forutsigbare bevilgninger og et system for å få frem flere frie prosjekter utenfor programforskningen. Men det er også behov for forandringer i universitetene, som må bli mer utadvendte, innovative og fremtidsrettede, sier Hambro.

– Tom Sundar, *Tidsskriftet*

tom.sundar@legeforeningen.no

Litteratur

1. Arnold E, Kuhlman S, van der Meulen B. A singular council – evaluation of the Research Council of Norway. Brighton/Karlsruhe/Twente: Technopolis, 2001 (www.technopolis-group.com/reports/RCN/RCN_Synthesis.pdf).
2. Sundar T. Ett forskningsråd – et godt råd for norsk forskning? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2002; 122: 554–5.
3. Universitetsforskningens kår i Norge: Vekst eller fall? Innstilling fra en arbeidsgruppe, februar 2000. Oslo: Universitetet i Oslo, 2000.
4. Norum K. Får forskningen de riktige råd? *Dagbladet* 12.1.2002.